

Advies

Samenwerking tussen kenniscentra en bedrijven bij technologische innovatie

Brussel, 16 november 2011

Goedkeuring dagelijks bestuur SERV: 9 november 2011
Goedkeuring raad: 16 november 2011

Mevrouw Ingrid Lieten
Viceminister-president en Vlaams minister van Innovatie,
Overheidsinvesteringen, Media en Armoede bestrijding

Martelaarsplein 7

B-1000 BRUSSEL

contactpersoon
Wim Knaepen
wknaepen@serv.be

ons kenmerk
SERV_BR_20101116_samenwerking kenniscentra bedrijven_WK

Brussel
16 november 2011

Michel Dethée
mdethee@serv.be

Samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra bij technologische innovatie

Mevrouw de minister,

Op 14 september 2011 heeft de Stichting Innovatie & Arbeid het informatiedossier 'Samenwerking bij technologische innovatie tussen bedrijven en kenniscentra – drempels en hefboomen in de praktijk' gepubliceerd.

Dit informatiedossier kadert in de bijdrage die de SERV intussen heeft geleverd tot de uitbouw van het toekomstig industrieel beleid in Vlaanderen.

De SERV heeft er al meermaals op gewezen dat het gebrek aan valorisatie van wetenschappelijk-technologische kennis één van de pijnpunten vormt van het Vlaamse innovatiesysteem. Meer samenwerking tussen kenniscentra en bedrijven is meer dan ooit een must om aan de innovatieparadox te verhelpen. Hiervoor moeten drempels uit de weg geruimd worden en moeten hefboomen geïnitieerd en aangezwengeld worden.

De SERV heeft onder meer het informatiedossier als uitgangspunt genomen om zijn beleidsaanbevelingen te formuleren en richtsnoeren aan te reiken met het oog op de verdere ontwikkeling van een effectieve samenwerkingscultuur in Vlaanderen. In zijn advies maakt de SERV onderscheid tussen vier soorten actielijnen:

- actielijnen die focussen op de bewustwording van het belang van samenwerking;
- actielijnen die beogen de relevante kennis in Vlaanderen toegankelijk te maken voor ondernemingen en onderzoekers, waarbij de transparantie van intermediaire structuren centraal staat;
- actielijnen die betrekking hebben op de financiële ondersteuningsinstrumenten;
- aandacht voor het hanteren van een breed concept van innovatie bij de kennistransfertsinspanningen.

Met dit advies, Mevrouw de minister, wil de SERV u attenderen op het belang van een samenwerkingscultuur voor een performant toekomstgericht innovatiesysteem in Vlaanderen.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Caroline Copers
voorzitter

Inhoud

Krachtlijnen van het advies	6
1. Inleiding.....	7
1.1. Situering	7
1.2. Antecedenten	8
2. Samenvatting van het informatierapport	10
3. Advies.....	11
3.1. Wederzijdse bewustwording stimuleren.....	11
3.2. Verzekeren van transparante en toegankelijke kennis(informatie) en dito structuren.....	13
3.2.1. Het uniek loket als “front office”	13
3.2.2. Toegankelijke kennisplatformen	14
3.2.3. Transparante intermediaire structuren.....	15
3.2.4. Transfertgerichte kenniscentra	16
3.3. Samenwerkingsinstrumenten meer kenbaar maken.....	17
3.4. Brede definitie van technologische innovatie hanteren	18

Krachtlijnen van het advies

In dit advies formuleert de SERV een aantal actielijnen die de samenwerkingscultuur tussen bedrijven en kenniscentra in Vlaanderen kunnen ondersteunen en versterken.

Het Vlaamse innovatiesysteem kampt namelijk reeds lang met de zogenaamde innovatieparadox, waarbij wetenschappelijk-technologische kennis te weinig gevaloriseerd wordt in de ontwikkeling van producten en diensten. Dit pijnpunt wordt onder meer in het Pact 2020 en het Werkgelegenheids- en Investeringsplan (december 2009) aangekaart en aangepakt.

Toch blijven er nog tal van drempels overeind die de ontwikkeling van een effectieve samenwerkingscultuur belemmeren. Om hieraan te verhelpen, formuleert de SERV (onder meer op basis van het informatiedossier van de Stichting Innovatie & Arbeid¹) actielijnen die gericht zijn op vier cruciale elementen:

- actielijnen die focussen op de bewustwording van het belang van samenwerking;
- actielijnen die beogen de relevante kennis in Vlaanderen toegankelijk te maken voor ondernemingen en onderzoekers, waarbij de transparantie van intermediaire structuren centraal staat;
- actielijnen die betrekking hebben op de financiële ondersteuningsinstrumenten;
- aandacht voor het hanteren van een breed concept van innovatie bij de kennistransferts-inspanningen.

¹ Stichting Innovatie & Arbeid, Informatiedossier, Samenwerking bij technologische innovatie. Drempels en hefboomen voor bedrijven en kenniscentra, augustus 2011.

1. Inleiding

1.1. Situering

Op 5 februari 2010 werd het startschot gegeven van de Staten-Generaal voor de Industrie. De Staten-Generaal had tot doel bij te dragen tot een strategische toekomstvisie voor de industrie in Vlaanderen met prioritaire aandacht voor transitiegerichte clusters en waardeketens.

De Staten-Generaal was geen los op zich staand initiatief maar wortelde in het Werkgelegenheids- en Investeringsplan (WIP) dat op 18 december 2009 werd afgesloten tussen de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners. Het WIP op haar beurt vond zijn voedingsbodem in het Pact 2020 dat op 20 januari 2009 formeel werd bekrachtigd. Zowel het Pact 2020 als het WIP vormen het visionaire referentiekader voor de duurzame sociaal-economische ontwikkeling van Vlaanderen, waarbij de transitie naar een vernieuwende economie een absolute must is.

De SERV heeft van bij de aanvang te kennen gegeven zijn bijdrage te willen leveren aan het debat over het toekomstig industrieel beleid, en dit via verschillende sporen:

- Via advisering: De SERV formuleerde in dit verband in de voorbije periode onder meer adviezen over een flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgericht industrie, over het groenboek “nieuw industrieel beleid”, over groene transformatieprocessen in de Vlaamse economie²;
- Via gestructureerd overleg binnen het VESOC-kader: De SERV is structureel betrokken bij het vormgeven van de sectorale Ronde Tafels volgens het VESOC-akkoord van 18 januari 2008, om het toekomstig industrieel beleid daadwerkelijk te operationaliseren. De bouwsector vormt hierbij in 2011 een pilootproject;
- Via onderzoek: De SERV heeft twee onderzoeksprojecten opgezet die elk betrekking hebben op overheidsinstrumentarium met een potentieel transformatie ondersteuningsgehalte. Met name, enerzijds de doorgroei van ondernemingen met behoud van beslissingscentrum in Vlaanderen (nog lopende) en anderzijds de samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra.

Het voorliggende advies is mede gebaseerd op het laatst vernoemde onderzoeksproject dat werd uitgevoerd door de Stichting Innovatie & Arbeid en op 14 september 2011 publiek werd gemaakt. Het informatierapport concentreert zich op de drempels en hefboomen die de samenwerking bij technologische innovatie tussen bedrijven en kenniscentra bemoeilijken, respectievelijk kunnen faciliteren.

² SERV, Advies over een flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie, 15 september 2010; Advies over het Groenboek “Een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen”, 17 november 2010; Advies over groene transformatieprocessen in de Vlaamse economie, 14 september 2011.

1.2. Antecedenten

De aandacht van de SERV voor de problematiek van de samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra is niet nieuw:

- Reeds in zijn aanbeveling van 2005³ heeft de SERV erop gewezen dat stevig werk moet gemaakt worden van een performant innovatiesysteem. Meer algemeen kwam de SERV tot de conclusie dat Vlaanderen er onvoldoende in slaagt om onderzoeksresultaten om te zetten in commerciële producten en diensten : *“Er is in Vlaanderen geen gebrek aan innovatieve ideeën, alleen slaagt men er niet in deze te verzilveren en op een snelle en efficiënte wijze in het binnenland te vermarkten. Een gebrek aan thuisreferenties kan soms ook een concurrentieel nadeel impliceren op de buitenlandse markten”*.

Eén van de oorzaken hiervoor moet gezocht worden in de gebrekkige afstemming en samenwerking tussen de wetenschappelijk-technologische actoren en de bedrijfswe-reld (innovatieparadox). Onder meer een structurele intensieve wisselwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven, een betere kennisdiffusie via meer netwerking en een verbetering van de kennisabsorptie van ondernemingen worden als remedie naar voor geschoven.

- Bij de vertaling van de doelstellingen 1 en 4 van het Pact 2020 in concrete objectieven⁴ heeft de SERV aangegeven dat het stimuleren van samenwerkingsverbanden, van een betere kennisdiffusie en van meer netwerking cruciale actiemaatregelen zijn ter versterking van het concurrentie- en innovatievermogen van Vlaanderen. Sensibilisering, bewustmaking en informatieverstrekking over het belang van samenwerking en netwerking in een sfeer van open innovatie maakt hiervan deel uit.

- Valorisatie van onderzoeksresultaten, de koppeling van het bedrijfsleven met de kennis- en onderzoeksinfrastructuur en open innovatie staan ook in het op 18 december 2009 tussen de Vlaamse regering en Vlaamse sociale partners afgesloten Werkgelegenheids- en Investeringsplan op de voorgrond.

- Dat samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra van groot belang is voor innovatie in de Vlaamse industrie en meer algemeen de Vlaamse economie, wordt nogmaals onderstreept in het SERV-advies van 15 september 2010⁵ : *“Het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen ondernemingen, in het bijzonder KMO's, en kennisinstellingen, is cruciaal om de innovatieparadox te doorbreken. Hierdoor wordt de kennisoverdracht geoptimaliseerd en kan kennis vertaald worden op maat van de KMO. Dit kan zorgen voor een multiplicatoreffect van de O&O-inspanningen bij KMO's. Samenwerkingsverbanden stimuleren eveneens een cultuur van open innovatie, wat in een globaliserende economie een concurrentiefactor van betekenis is”*.

³ SERV, Aanbeveling, Naar een strategisch innovatiebeleid, 16 november 2005.

⁴ SERV, Pact 2020, Stapstenen voor de nieuwe Vlaamse regering, 10 juni 2009; Advies over het Vlaams Hervormingsprogramma Europa 2020-strategie, 15 september 2010.

⁵ SERV, Advies flankerend beleid voor een duurzame toekomstgerichte industrie, 15 september 2010.

In de ambitie van Vlaanderen om uit te groeien tot een innovatieve topregio moeten volgens de SERV ook de KMO's zonder uitgesproken innovatieprofiel en de kenniscentra gericht op laagdrempelige innovatiedienstverlening en kennisdiffusie hun plaats hebben in het beleid⁶.

De samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemingen moet m.a.w. niet noodzakelijk en uitsluitend plaatsvinden binnen onderzoeksafdelingen van universiteiten en gericht zijn op de ontwikkeling van nieuwe producten of processen. Evengoed moet samenwerking met kenniscentra gericht op laagdrempelige innovatiedienstverlening en kennisdiffusie gestimuleerd worden omdat zij bestaande innovaties ingang doen vinden bij ondernemingen, in het bijzonder KMO's, en daardoor het kennisabsorptievermogen verhogen. De match van de noden naar kennisondersteuning van ondernemingen, en KMO's zeer in het bijzonder - die zich situeren in de onderste helft van de innovatiepiramide - verdient een voortdurende en doorgedreven aandacht.

- Tenslotte heeft de SERV recentelijk⁷ de domeinen geïdentificeerd die prioritair zijn in de uitvoering van het Pact 2020. Innovatie staat met stip genoteerd, naast internationaal ondernemen, energiebeleid, werk en armoede. Tevens heeft de SERV een aantal pistes en actielijnen gesuggereerd waarlangs elk van die domeinen kan aangepakt worden.

Alvast blijft de vaststelling overeind dat Vlaanderen achterop blijft op het vlak van kennisvalorisatie. Het verhelpen van de innovatieparadox blijft dan ook zeer urgent. Vooral kleine bedrijven werken nog te weinig samen met andere actoren⁸. Voor deze kleine bedrijven is het belangrijk dat de kennisabsorptiecapaciteit wordt verhoogd, zodat kennis- en onderzoeksresultaten meer dan vandaag omgezet kunnen worden in innovatieve commerciële producten en diensten. De samenwerkingscultuur moet volgens de SERV een extra impuls krijgen door een versterking en verdere ontwikkeling van het intermediaire netwerk en een versterkte financiële ondersteuning van samenwerkingsverbanden.

In voorliggend advies wil de SERV met een aantal beleidsaanbevelingen de Vlaamse regering attenderen op het belang van de samenwerkingscultuur voor het vernieuwend innovatievermogen van de Vlaamse economie. Drempels die de effectieve ontwikkeling van een samenwerkingscultuur in de weg staan, moeten uit de weg worden geruimd worden. Hefbomen die een boost kunnen geven aan samenwerkingsinitiatieven, moeten geïnitieerd en ondersteund worden.

⁶ SERV, Advies Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, 6 juli 2011.

⁷ SERV, Pact 2020, prioriteiten in de uitvoering, 25 mei 2011.

⁸ Deze vaststellingen worden bevestigd in een recent themadossier van de Stichting Innovatie & Arbeid, IOA 2011 Innovatie.

2. Samenvatting van het informatierapport⁹

Uit gesprekken met ruim honderd ervaringsdeskundigen in bedrijven (profit en social profit) en kenniscentra komt een complex geheel van grote en kleine hindernissen naar voren die het moeilijk maken om in een netwerk of samenwerking rond technologische innovatie te stappen. Hoe kleiner een bedrijf, hoe moeilijker om al deze hindernissen te overbruggen.

De kern van het probleem is dat de grote diversiteit aan bedrijven en kenniscentra een juiste match tussen de behoeften van bedrijven en het aanbod van kenniscentra bemoeilijkt. De vier soorten kenniscentra - universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra en sector- of technologiegebonden onderzoekscentra - zijn grotendeels complementair. De problemen die zij ervaren bij samenwerking zijn deels gelijkaardig, deels verschillend.

Er worden vier domeinen onderscheiden waarop zich een kloof of een tegenstelling van belangen kan voordoen : kennis, cultuur, financiën en intellectuele eigendomsrechten.

- Er is een *kenniskloof* door een verschil in kennisniveau of verschil in kennisinformatieniveau. Zo hebben bijvoorbeeld kleine onderzoeksgroepen aan hogescholen het moeilijk om alle technologische ontwikkelingen op te volgen;
- Er is een *cultuurkloof*. Ondernemingen vragen meestal oplossingen op korte termijn. Kenniscentra hebben een andere focus, zeker bij niet-gericht onderzoek waar timing en planning over veel langere termijn lopen;
- Er zijn *financiële obstakels* ondermeer door de wijze waarop onderzoeksprojecten van kenniscentra en hun samenwerking met ondernemingen gefinancierd worden. De bereidheid van ondernemingen om (contract)onderzoek mede te financieren is sterk gebonden door de inschatting van de kans op het realiseren van de beoogde onderzoeksresultaten;
- Ten slotte zijn *intellectuele eigendom en patenten* enkel een hulp in de samenwerking bij voldoende vertrouwen tussen bedrijven en kenniscentra. De mogelijkheden om rechten te regelen via een overeenkomst, worden weinig benut.

In het informatierapport komen tevens een aantal hefbomen naar voor om de samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra gemakkelijker te doen verlopen.

Onder meer uitgaande van de mogelijke hefbomen die het informatierapport aanreikt heeft de SERV hierna zijn beleidsvoorstellen geformuleerd.

⁹ Stichting Innovatie & Arbeid, Informatiedossier, Samenwerking bij technologische innovatie. Drempels en hefbomen voor bedrijven en kenniscentra, augustus 2011.

3. Advies

3.1. Wederzijdse bewustwording stimuleren

Het aangaan van samenwerkingsverbanden zal vlotter en succesvoller zijn naarmate de ondernemer innovatiebewust is en de onderzoeker een affiniteit ontwikkelt voor de sociaal-economische realiteit.

De rol van de ondernemer, bij innovatie algemeen en in de samenwerking met kenniscentra in het bijzonder, is zowel sturend als voorwaardenscheppend. In innovatieve bedrijven staat de bedrijfsleiding open voor kennisuitwisseling en samenwerking, is men bereid tot investeren in kennisborging en is innovatie prioritair in het strategisch management. Het ondernemerschap maakt het verschil.

De SERV wijst erop dat doelstelling 5 van het Pact 2020 focust op een sterke ondernemerscultuur, waardoor tegen 2020 het ondernemerschap, de waardering ervoor alsook het aantal ondernemingen moet gestegen zijn. Dat manifesteert zich zowel in een toename van het aantal jonge starters, een toename van het ondernemerschap bij vrouwen, allochtonen en ouderen tot een niveau dat evenredig is met hun aanwezigheid in de maatschappij en in meer doorgroei van bestaande ondernemingen.

Hoe aanpakken ?

Om deze ambitieuze doelstelling te realiseren dringt de SERV aan op een performant flankerend beleid ter bevordering van een sterke ondernemerscultuur.

De Vlaamse overheid moet bijdragen tot een **positieve ingesteldheid** bij de Vlaamse bevolking **ten aanzien van ondernemingszin**¹⁰. De SERV heeft er al voor gepleit¹¹ dat de Vlaamse overheid in versterkte mate op alle niveaus van het onderwijs, openheid voor onafhankelijkheid, creativiteit en ondernemingszin in al zijn aspecten aan bod zou laten komen. De SERV heeft hierbij ook aangedrongen om “ondernemingszin” op te nemen in de eindtermen.

Op die manier worden jongeren uit alle studierichtingen gedurende hun gehele schoolloopbaan gestimuleerd om ondernemingszin te ontwikkelen. Vormen van projectwerking kunnen, al naargelang de concrete omstandigheden, hierbij nuttig worden gehanteerd.

Ook de competenties en **attitudes van de onderzoekers** en de kenniscentra zijn cruciaal. Hun **begrip, feeling en affiniteit voor de ondernemerscultuur** zijn belangrijke factoren voor een geslaagde kennisoverdracht naar het bedrijfsleven. Kenniscentra met een open bedrijfscultuur, gericht op innovatie en kennisdelen, bieden meer kansen voor de instap van

¹⁰ Onder “ondernemingszin” wordt verstaan het vermogen om in een bepaalde situatie kansen te zien en initiatieven te bedenken. Door optimale inzet van beschikbare middelen kunnen de nodige acties worden opgezet waardoor de waargenomen kansen gerealiseerd worden. Ondernemen is grenzen verleggen, iets nieuws scheppen, iets duurzaam voortbrengen dat tot de kwaliteit van het leven bijdraagt.

¹¹ SERV, Pact 2020: Stapstenen voor de nieuwe Vlaamse regering, 10 juni 2009.

KMO's in trajecten gericht op de verbetering en vernieuwing van hun producten en productieproces.

De SERV vraagt dat de Vlaamse overheid de openheid van onderzoekers en de kenniscentra voor de sociaal-economische werkelijkheid stimuleert door het aanmoedigen en faciliteren van stages of meeloopprojecten in ondernemingen (profit en social profit), bij de overheid of bij maatschappelijke organisaties. Zo worden onderzoekers gevormd met feeling voor ondernemingszin, met inzicht in de marktwerking en met aandacht voor de sociaal-economische omgeving. De specifieke kennisnoden binnen de social-profitsector vormen hier één facet van.

De SERV wijst erop dat het stimuleren van talenten voor ondernemen in universiteiten en instellingen voor hoger onderwijs een hefboomeffect kan betekenen voor het ontstaan van zowel bedrijfsspin-offs als spin-offs van universiteiten en hogescholen. Deze spin-offs vormen een belangrijke schakel in het vermarkten van innovaties en de kennisdiffusie en kunnen een boost geven aan de ontwikkeling van de kennisintensieve economie.

Het verbeteren van de wisselwerking tussen kenniscentra en ondernemingen (cf. infra) kan ook bijdragen tot een wederzijdse attitude-afstemming.

3.2. Verzekeren van transparante en toegankelijke kennis(informatie) en dito structuren

Transparantie en toegankelijkheid gaan volgens de SERV hand in hand. De onderneming moet niet alleen weten welke onderzoeksactoren actief zijn, maar moet ook kunnen uitmaken of de respectieve kennis of specialiteit geschikt is om tegemoet te komen aan haar onderzoeksvraag.

Het gebeurt dat bedrijven hun intenties tot samenwerking gefnuikt zien omdat zij niet weten waar welke kennis beschikbaar is als antwoord op hun onderzoeksvragen. M.a.w. de transparantie en toegankelijkheid van de informatie over de beschikbare kennis kan beter. Een gebrek aan overzichtelijkheid in de brede waaier van kenniscentra en hun aanbod is mede debet aan deze situatie.

■ Hoe aanpakken ?

3.2.1. Het uniek loket als “front office”

De SERV heeft er al voor gepleit¹² dat het “uniek loket” voor de ondernemer in Vlaanderen wordt uitgebouwd en snel wordt geoperationaliseerd. Een uniek loket dat in “front office” ondernemingen en (potentiële) ondernemers op een pro-actieve en oplossingsgerichte wijze benadert, is voor de SERV een belangrijk eerste lijninstrument in de bevordering van de economische bedrijvigheid.

¹² SERV, Advies flankerend beleid voor een duurzame toekomstgerichte industrie, 15 september 2010.

De SERV heeft in vermeld advies de vereiste contouren van de werking van het uniek loket geschetst:

1. De uitbouw van de fysieke “front-offices” – in casu de erkende ondernemingsloketten – die nu reeds aanspreekpunt zijn voor ondernemingen. Het is belangrijk dat de “front-offices” op een pro-actieve wijze ondernemingen benaderen.
2. De uitbouw van het Agentschap Ondernemen als een “middle office”, waarin de overheid, de bedrijfswereld en het sociaal-economische middenveld samenwerken. In zijn advies van 14 januari 2009 (over het ontwerp van besluit van de Vlaamse regering tot in werkingstelling van de ontbinding zonder vereffening van het Vlaams Agentschap Ondernemen en tot regeling van de overdracht van zijn activiteiten en vermogen aan het Agentschap Ondernemen) stelde de SERV dat het Agentschap Ondernemen essentieel een regisseursrol dient te vervullen en actor-rollen te ontplooiën aanvullend op de activiteiten van de private sector en in overleg met de private sector, inzonderheid de Vlaamse werkgeversorganisaties vertegenwoordigd in het raadgevend comité. Het Agentschap Ondernemen dient vanuit zijn regiefunctie toe te zien op de kwaliteitsborging van de werking van de ondernemingsloketten. Tevens dient het als “front office” toegankelijk te zijn voor deze ondernemingen die niet zijn aangesloten bij de werkgeversorganisaties die de ondernemingsloketten organiseren. Daarnaast moet het Agentschap Ondernemen de ondernemingsloketten actief kunnen bijstaan. Specifiek wordt voorgesteld dat, in samenspraak met het ondernemingsloket, “accountmanagers” van het Agentschap Ondernemen zich rechtstreeks richten naar ondernemingen voor alle relevante ondersteuning.
3. Het Agentschap Ondernemen dient op zijn beurt te functioneren als draaischijf met de relevante “back offices” binnen de diverse beleidsdomeinen zodat alle facetten van ondernemerschap (juridisch, planologisch,...) op eenvoudige (digitale) wijze toegankelijk worden voor ondernemingen.

Het **uniek loket** heeft onmiskenbaar ook een rol te spelen **als eerste aanspreekpunt** voor de ondernemer met een kennisvraag en die onvoldoende vertrouwd is met de achterliggende structuren en werking van kennisontwikkeling en -matching. Het uniek loket heeft daarbij (a) een draaischijffunctie met de relevante “back offices” waartoe onder meer de intermediaire structuren behoren (cf. 3.2.3), maar (b) ook een verwijs- en begeleidingsfunctie naar platformen waar inzicht kan verkregen worden waar welke kennis en competenties beschikbaar zijn (cf. 3.2.2).

3.2.2. Toegankelijke kennisplatformen

Weten wie de onderzoeksactoren in Vlaanderen zijn, is één zaak. Een andere zaak is weten over welke kennis en competenties de kenniscentra beschikken of waarin ze gespecialiseerd zijn. Ook deze informatie is momenteel nog te weinig toegankelijk voor de bedrijven.

De Vlaamse overheid beschikt nochtans over een interessante troef, nl. het FRIS (Flanders Research Information Space) onderzoeksportaal van het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI). Deze databank is momenteel veel te weinig bekend en het potentieel ervan wordt onvoldoende benut zowel door de bedrijven als door de onderzoekers in de diverse kenniscentra.

De SERV dringt erop aan dat **bij prioriteit** door het Departement EWI een **ruime bekendheid** wordt gegeven aan de **FRIS-databank**. Het gebruik van de FRIS-databank kan in eerste instantie worden geïntensifieerd door aanpassing ervan aan de noden van de beoogde en potentiële gebruikers.

De **FRIS-databank** dient daarnaast **verder uitgebouwd** te worden tot een **transparante en gebruiksvriendelijke, toegankelijke draaischijf van informatie** over alle relevante kennis en expertise in het gericht en niet-gericht onderzoek. Dit veronderstelt onder meer een verdere stapsgewijze uitbreiding zowel naar inhoud (octrooien, publicaties,...) als naar mogelijke leveranciers en gebruikers (hogescholen, onderzoeksinstellingen, agentschappen, financierende instellingen,...).

De kennisnoden van ondernemingen variëren: sommige kunnen in de ontwikkeling van nieuwe producten of processen nood hebben aan kennistransferten van universitaire onderzoeksafdelingen; andere, in het bijzonder KMO's en ook social profitondernemingen, kunnen vooral behoefte hebben om bestaande innovaties toe te passen in de bedrijfsvoering en vandaar ook nood aan samenwerking met eerder laagdrempelige kenniscentra.

De kennisinformatie moet zo begrijpelijk en inzichtelijk mogelijk zijn voor de onderneming/gebruikers. Er is behoefte aan een vertaalslag in twee richtingen. Enerzijds moet bij de uitbouw van de databank zoveel mogelijk rekening gehouden worden met een helder en toegankelijk vakjargon, hetgeen de laagdrempeligheid van de kennisdatabank ten goede komt. Anderzijds moeten ondernemingen met heldere en gerichte onderzoeksvragen kunnen solliciteren naar de meest geschikte onderzoekspartner.

Niet alleen de kennisnoden van ondernemingen variëren, zo ook beschikken niet alle ondernemingen over adequate mogelijkheden om op een accurate wijze hun onderzoeksvragen helder te formuleren. Voor bepaalde ondernemingen, ook in de social profit, blijft er met

andere woorden een nood aan een vertaalslag van hun onderzoeksvraag. Hier komen de intermediaire structuren in beeld (cf. 3.2.3).

3.2.3. Transparante intermediaire structuren

De SERV onderstreept dat de (publieke en private) intermediaire organisaties, in het bijzonder de provinciale innovatiecentra, een centrale rol hebben in de vertaalslag van de onderzoeksvragen en de verdere doorverwijzing van ondernemingen. Naast technische kennis hebben deze intermediaire structuren netwerk talenten om kenniscentra en bedrijven samen te brengen.

De SERV stelt vast dat de intermediaire structuren divers van aard zijn en variëren van interne bruggenbouwers bij de kenniscentra (KMO-cel, KMO-adviseur, technology transfer offices, Industriële Onderzoeksfondsen) tot provinciale innovatiecentra en competentiepolen, multidisciplinaire kenniscentra, sector- en beroepsfederaties, ondernemingsloketten en andere initiatieven gekoppeld aan kenniscentra.

Transparantie in de intermediaire structuren vormt een conditio sine qua non opdat, voor de onderneming of de “front office” op zoek naar een antwoord op een kennisvraag, ook op dit niveau geen onduidelijkheid zou bestaan wie welke rol speelt in het kennisinformatielandschap.

De SERV dringt aan op **transparantie in de organisatie en werking** van de **intermediaire structuur**. Dit veronderstelt evidentierwijze een zicht op de diverse organisaties met omschrijving van hun profiel en dienstenportfolio, de doelgroepen, het instrumentarium en de voorziene activiteiten.

Transparantie wordt ook bevorderd door een efficiënte coördinatie van de Vlaamse innovatie-intermediarissen om een zo groot mogelijk innovatiestimulerings-effect bij de Vlaamse bedrijven, in het bijzonder de KMO's, te bereiken. Op die manier wordt een verfijnd gestructureerd netwerk uitgebouwd dat erin slaagt op het juiste moment, de juiste dienst op de juiste manier door de juiste innovatie-actor aan de onderneming aan te bieden.

Dergelijke ambitie kan maar worden waargemaakt indien er voldoende expertise en ervaring beschikbaar is bij de intermediaire diensten om vraag en aanbod met elkaar te matchen en om informatie en ondersteuning te kunnen bieden aan samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kenniscentra.

Een **transparant, verfijnd, aangepast netwerk** biedt de meeste kans op een geslaagde match tussen vraag en aanbod.

Zo is recent in West-Vlaanderen een netwerk van Laagdrempelige Expertise- en Dienstverleningscentra (LED's) opgezet die de aanwezige kennis en expertise binnen de hogeschoolen vlot ter beschikking wil stellen van ondernemingen en social-profit organisaties.

De SERV erkent de potentialiteiten van de LED's, niet in het minst door de laagdrempeligheid van het initiatief. De impact van de uitrol ervan over Vlaanderen dient van nabij opgevolgd. Niet in het minst dient de plaats van de LED's in het landschap van de intermediarissen te worden uitgeklaard.

3.2.4. Transfertgerichte kenniscentra

Om een sterkere samenwerkingscultuur uit te bouwen, met meer betrokkenheid van én traditionele KMO's én laagdrempelige kenniscentra, is de SERV voorstander voor de introductie van **transparante en ondersteunende Key Performance Indicators (KPI)**, op basis waarvan de kennisinstellingen via projectfinanciering beloond worden voor hun valorisatieresultaten en samenwerkingsinitiatieven.

De SERV stelt voor KPI's op te nemen die kennisinstellingen aanzetten samenwerkingsverbanden uit te bouwen, met alle types ondernemingen (profit en social profit), van start-up over kleine, middelgrote, grote en zelfs multinationale ondernemingen. Specifiek verdienen (bijkomende) KPI's voor samenwerking met KMO's bijzondere aandacht.

Op het niveau van de *associaties* universiteiten-hogescholen zijn transfert-offices actief. Deze transfert-offices hebben een rol te vervullen ten aanzien van alle leden van de associatie. Vanuit de bekommernis voor maximale toegankelijkheid van het onderzoekswerk en kennis binnen een associatie dient het betreffende transfert-office zo opgevat dat het nog meer de focus legt op de laagdrempelige ontsluiting van deze kennis.

Ook de financieringswijze van de transfert-offices van de onderzoekscentra, en bij uitbreiding alle intermediaire (publieke) structuren (cf. 3.2.3), kan stimulerend werken op hun output. Bijvoorbeeld door deze niet lump sum op te vatten maar te baseren op criteria die rechtstreeks in verhouding staan tot de valorisatieportfolio via gerealiseerde transfers en samenwerkingsverbanden.

3.3. Samenwerkingsinstrumenten meer kenbaar maken

Er bestaan instrumenten die gericht zijn op de samenwerking van ondernemingen met anderen. De TETRA-projecten¹³ zijn hiervan een voorbeeld, naast andere zoals de VIS-projecten¹⁴, het SBO-programma¹⁵ en de O&O-bedrijfsprojecten¹⁶. Indirect kan de subsidiëring van de samenwerkingsvormen een hefboom vormen voor het innovatief niveau van bedrijven.

Naast subsidies voor individuele (interne) innovatietrajecten, kan ook de financiering van de samenwerking tussen ondernemingen en kenniscentra een 'trigger' zijn voor samenwerking. Bij bedrijven is extra financiering van de samenwerking belangrijk om ze over de streep te halen om hun O&O-projecten samen met kenniscentra op te zetten. Het intern ontwikkelen van het onderzoek zou immers goedkoper uitvallen. Extra financiering zorgt echter voor een maatschappelijke meerwaarde omdat kennis gedeeld wordt met belanghebbende kenniscentra (spillover effect).

Instrumenten die samenwerkingsinitiatieven financieel ondersteunen zijn vaak te weinig bekend, in het bijzonder bij de kleinere ondernemingen.

■ Hoe aanpakken ?

De SERV meent dat het tot het takenpakket van de intermediaire organisaties, in het bijzonder de provinciale innovatiecentra, behoort om meer **bekendheid te geven aan de financieringsmogelijkheden voor samenwerkingsprojecten**. Intermediaire organisaties die instaan voor toeleiding en de vertaalslag, brengen ook informatie over subsidies naar de bedrijven en de kenniscentra. Het gaat hierbij zowel om het Vlaamse, Belgische als Europese subsidielandschap.

¹³ Het Technologie Transfer-fonds TETRA is een IWT-programma voor technologiegedreven kennisoverdracht vanuit de hogescholen en universiteiten naar bedrijven in het algemeen en de (traditionele) KMO's in het bijzonder. Er is uitdrukkelijk rekening gehouden met de noden van minder innovatieve ondernemingen.

¹⁴ Het VIS-Programma (Vlaamse Innovatie Samenwerkingsverbanden) is een financieringsinstrument van het IWT voor het stimuleren van innovatie-activiteiten in het Vlaamse bedrijfsleven. Het IWT selecteert in dit kader projecten en programma's die door netwerken van bedrijven worden ingediend. Het VIS-Programma bestaat uit verschillende soorten projecten en programma's, met name Collectief Onderzoek (CO), Thematische Innovatiestimulering (TIS), Technologische Dienstverlening (TD).

¹⁵ Het SBO (Strategisch Basisonderzoek)-programma in het kader van het IWT is gericht op de uitbouw van strategisch belangrijke kennisplatformen met ruime economische en/of maatschappelijke toepassingsmogelijkheden. Aan een SBO-programma is inherent een valorisatieplan gekoppeld dat wordt ondersteund door een gebruiksc commissie die kan bestaan uit ondernemingen en/of maatschappelijke actoren.

¹⁶ Voor O&O-bedrijfsprojecten die gesteund worden door het IWT en waarin voor meer dan 20 % van de kosten wordt samengewerkt met een onderzoeksinstituut, kan de steun verhoogd worden met 10 %.

3.4. Brede definitie van technologische innovatie hanteren

De SERV is reeds sedert lang een pleitbezorger voor een brede definitie van innovatie¹⁷. Het beleid heeft hierin, mede onder impuls van Europa, belangrijke vooruitgang geboekt. Door een brede definitie van innovatie te hanteren, kan een bredere problematiek worden gevat waardoor ook, in de ondersteuning ervan, mogelijks meer samenwerkingsprojecten in aanmerking komen voor subsidiëring.

Een enge definitie van innovatie werkt immers op termijn contraproductief. Ondernemingen en in het bijzonder KMO's en social profitondernemingen worden er door afgeschrikt en dreigen alzo een eerste opstap en daardoor ook het mogelijks vervolgtraject naar innovatie te missen.

Het hanteren van een brede definitie van innovatie kan een belangrijke impuls betekenen voor bedrijven om deel te nemen aan samenwerkingsprojecten. Een traditionele KMO met nog weinig innovatieve activiteiten zal zelden onmiddellijk in een hoogtechnologisch project stappen. Maar na een eerste ervaring in het samenwerken rond verbeteringen in producten, diensten of processen, is de stap naar vernieuwing gemakkelijker te zetten. Ook investeringsdossiers voor een nieuwe technologie kunnen aanleiding geven tot latere samenwerking in nieuwe technologie.

Voor kenniscentra biedt een brede definitie ook meer mogelijkheden om dienstverlening als opstap te gebruiken naar contractonderzoek.

De SERV dringt erop aan dat ook vraag en aanbod op het vlak van niet-technologische kennis en innovatie een plaats krijgt binnen de structuren van kennistransfers. Ook binnen ondersteuningsstructuren als het IWT dient erover gewaakt dat in processen en modaliteiten een brede invalshoek ten aanzien van innovatie wordt gehanteerd.

Hoe aanpakken ?

De SERV pleit ervoor dat de intermediaire organisaties, in het bijzonder de provinciale innovatiecentra, bij hun werking **uitgaan van de brede invalshoek ten aanzien van innovatie** en deze zienswijze onder de aandacht brengen van hun partners.

De SERV heeft reeds bij herhaling gesteld dat de verruiming van het concept innovatie van technologische naar niet-technologische kennisactiviteiten vertaald moet worden in een adequate verruiming (verlenging en verbreding) van het steunbaar innovatietraject¹⁸.

¹⁷ In dit advies beperkt de SERV zich, conform het informatiedossier, tot de technologische innovatie. Daarnaast omvat het brede innovatieconcept ook "sociale innovatie op organisatieniveau". Onderzoek van de Stichting Innovatie & Arbeid toont aan dat bedrijven innovatief kunnen zijn op meerdere vlakken. Zie hiervoor het themadossier "IOA 2011" Innovatie en het informatiedossier "Sociale innovatie in de Vlaamse bedrijfspraktijk" 2011.

¹⁸ Reeds in zijn aanbeveling van 16 november 2005 in verband met strategisch innovatiebeleid heeft de SERV hiervoor gepleit, alsook in het SERV-advies van 8 maart 2006 over de visienota "De verruiming van het steunbaar innovatietraject".

Cf. ook conclusies van het Eindrapport van de Expertgroep voor de doorlichting van het Vlaams innovatie-instrumentarium (rapport Soete), november 2007.

In het kader van het Belgische EU-voorzitterschap 2010, heeft de SERV samen met de CESRW, de Sociaal-Economische Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, een aanzet gegeven om de verlenging en verbreding van het steunbaar innovatietraject als doelstelling verder te concretiseren¹⁹.

¹⁹ De bewustwording dat innovatie meer is dan R&D moet volgens de SERV méér en diepgaander vertaald worden in een adequaat innovatietraject, zowel in de breedte als in de lengte. Daartoe is op Europees niveau een structureel beleidskader nodig waarin volgende aspecten aan bod moeten komen:

1. een hanteerbare definitie van steunbare niet-technologische innovaties;
2. de concrete integratie van niet-technologische innovatie in het steunbaar innovatietraject;
3. een efficiënte communicatie over de verruimingsoperaties naar de ondernemingen;
4. de uitbouw aan strategische intelligentie en kennismanagementsystemen inzake niet-technologische innovaties op Europees niveau.